

ХЫПАР1999 сүлхи
утә уйахән
30-мешәнче
тухма пусланә

КИЛ-СУРТ

ХУШМА ХУСАЛАХ

49 (743) №, 2013, раштав (декабрь), 6-12

Хакё ирёклё

12+

ШУПАШКАРТИ ТЁП ПАСАРТИ ХАКСЕМ

/раштав уйахән 5-мешё тёлне/
ПАХЧА ÇИМЁÇ

Килограмм	тенкё
Çёр улми	20
Купа́ста	12
Сухан	20
Кишёр	20-25
Ыхра	100-180
Хяяр	70
Хёрлё кашман	25
Помидор	35-65
Пылак пәрәç	100
Таварланә хяяр	70
Йўçётнё купа́ста	70
УЛМА-ÇЫРЛА	
Пан улми	35-50
Иçем сырли: хёрли	50-75
хури	65-70
симёсси	50-80
Апельсин	45-55
Лимон	50-60
Банан	40
Груша	55-75
Мандарин	45-55
Шур сырли	120
ÇА́НӘХ-КЁРПЕ	
Туля çанәхё	20-25
Вир кёрпи	17
Хура тул --	29
Туля --	15-19
Маннә --	19-25
Рис --	35
Пәрса	22
* * *	
Сахар песукё	27
Сахар /катакли/	42-48
Пыл	300-350
АШ-КАКАЙ	
Ёне ашё	200-350
Пәру ашё	200-350
Сысна ашё	160-250
Сурәх ашё	200-350
Пёвер	100-120
Пўре	40
Чәх ашё	110-198
Салә	100-180
* * *	
Çамарта /теçетке/ ПУЛӘ	35-58
Шәнтнә скумбри	100-150
--"-- сельдь	85-90
Мойва	65
Шәла пуля	100-210
Çарттан	120
Таварланә сельдь	85-95
СЁТ-ТУРӘХ	
Сёт /литр/	30
Хайма	90
Тәпәрч	150-170
Сыр	85-280
Услам çу	150-170

РАШТАВ ТИППИ ВӘХАЧЁ

Çак тапхәр чўкән 28-мешәнче пусланчё. Вәл херёх куна, ситес сүлхи кәрлачән 6-мешәнчен пырать. Ана сыннан чунё, ўт-кёлетки Пысак пращик – Христос суралнә кун – умён тасалма, Христос вёрентёвне сёнё сүлта та тытса пымашкән хатёрленме ирттересчё.

Çак Тип вәхачё сүлталәкра нумайшар куна пыраканнисенчен юлашки шутланать. Аслә тата Успени Типё кунёсемпе танлаштарсан вәл кәштах сёмсөрех. Вәл вәхәтра какай, услам çу, сёт, çамарта, сыр симе юрамасть.

Чылайашё Типё тапхәрне апат-симёç сиессинче чару пуррипе кәна сыхәнтарать. Анчах та Раштав Типпи вәхәтәнчи тёп япала вәл – кәмәл-сипетпе чун

тасаләхё. Вёсемсёр, апат-симёç тёлешәнчен кәна типё тытни – усәсәр япала.

Раштав Типпи вәхәтәнче усәллә ёç ытларах тума, сынсемпе ыра кәмәллә, тўсёмлө пулма, вёсен ыра енёсене кәна курма тәрәшмалла. Унсәр пусне тёрлө капәрләхран, ырләх-пурләх хапсанчәкләхәнчен хәтәлмалла. Чән-чән Типё тытни вәл кәмәл-туйәмпа та, хәвна тыткаланипе те таса пулмаллине пёлтерет. Тёрлө япәх ёç тавассинчен пәрәннипе сын хәйән чунне тасатать, çакә вара зтемён ўт-тирне, кёлеткине те тасалма май парать.

Раштав Типпине тытса сынсем Аслә прашике таса чун-чөрөпе кёресчё.

«ХЫПАР» – 2014

Суйләр, сырәнәр, вуләр

«Хыпар» Издательство сурчён кәларәмёсене Раçсей почтин мён пур уйрәмёнче, савән пекех «Чаваш пичет», «Советская Чувашия» киоскёсенче тата редакцире альтернатива майёпе 2014 сүлән I сурринче илсе тәмашкән сырәнтараççё

КӘЛАРӘМСЕМ	ИНДЕКС	ÇЫРӘНТАРУ ХАКЁСЕМ			
		Почта уйрәмёсенче	«Чаваш пичет» киоскёсенче	«Советская Чувашия» киоскёсенче	Редакцире
Хыпар	54800	460-86	279	279	144
Хыпар-шәмат кун	78353	213-30	141	141	90
Самрәксен хаçач.	54804	267-30	231	231	144
Чаваш хёрарам.	11515	239-22	213	213	141
Сывләх	11524	129-06	111	111	81
Кил-сурт, хушма хусаләх	54806	121-14	111	111	81
Хресчен сасси	54838	218-34	162	162	114
Хресчен сасси-кил	43887	99-72	84	84	61-20
Тәван Атәл	11529	251-76	216	216	168
Капкән	24608	122-10	105	105	87
ЛИК (Литература. Искусство. Культура)	83429	127-92	120	120	100
Вести Чувашии	54807	217-14	186	186	144
Собрание законодательства Чувашской Республики	54847	695-88	660	660	570
Тантәш	54802	192-18	132	132	90
Самант	73208	155-64	156	156	120
Тетте	73771	119-58	111	111	90

Аса илтеретпёр: хаксем – 2013 сүлән I сурринчи шайра.

Тем те пёр

ВЁСЕМ ТЕ ВЁÇЕÇÇЁ

Ләпкә океанпа Инди океанёнче вёсекен пуләсем пур. Вёсен хушшинче 10-15 сантиметрлисем те, сур метрлисем те тёл пулаççё. Çак чёр чунсен кёлетки хәйне евёрлө: суначёсем кайәксенне аса илтересчё, хўрисем те вәрәрах. Сывләша сёкленес умён вёсем шыврах хәвәртләхне ўстерсе пырса сасартәк «вёссе» хәпараççё, шыв сийён 100 метр таран сёкленме хәват ситересчё. Хәш-пёр пуля сехетре 80 сүхрәм хәвәртләхпа кайма пултарать.

СИМЁССИ ТЕ, САРРИ ТЕ ПУР

Микробсем мён тёллө тесе ыйтсан эфир пёр самант аптара са таратпәр. Тёпчөсөсем сарә, симёс, хёрлө тёллө микробсем пуррине ёнентересчё. Сәмахран, чөрө сывләшра хёрлисем ёрчөсчө: пўлёмре нўрөк шайё ытлашши пулсан сәкәра, икерчө-пөрөмөке хёрлө микроб тапанать, вәл крахмалла пуян симёсе «кәмәлпәтә»-мён.

СЫВЛӘХШӘН ТА УСӘЛЛӘ

Чечексем пўлөме, таврана илем кўнипе пёрлех сывләхшән та усәллә теççё. Европәри Вагенинген хулинчи /Голланди патшаләхё/ тухтәрсем сәнанә тәрәх – чечек сине пәхса час-часах киленекенсем хаваслә, хастар, вак-төвөкшён чөрре кёрсе ыттисен кәмәлне хуçмаççё, чәтәмләхпа паләраççё.

Канашлусенче, пухусенче чўрече янахё тата сётел сине хитре чечексем ларта-ларта тухсан ёслө калаçусем әнәслә пуласса кёт.

Ку чәнләха юлашки вәхәтра сәнакасем те сирёплетеççё.

Пёлетёр-и эсир?

ИНТЕРЕСЛЁ ФАКТСЕМ

• Ўссе ситнө сыннан шәмә мими /хәш-пёр шәмә әшёнчи сёмсе масса/ вәтамаран 2600 грамм таять. 70 сүл хушшинче вәл 650 килограмм эритроцит, пёр тонна лейкоцит парать.

• 1 Петёр патша 1698 сүлта – сухалшән, 1704 сүлта мунчашән налук хума йышәнун тунә.

• Австрире ту сінчен яранакан йёлтёрсөсем кашни яранса анмасерен «гипс налукё» тўлеççё. Çак налук ту сінче илнө сурансене сиплеме каять.

• Супәнә хәмпи 0.001 сёккунтра сурәлать.

